

บทที่ 8

การกำหนดมาตรฐานและจัดขนาดสินค้า

หน้าที่สำคัญของการตลาดอีกอย่างหนึ่งคือ การกำหนดมาตรฐานและการจัดขนาดสินค้าเพื่อให้เกิดความสะดวกต่าง ๆ ในการจัดการเกี่ยวกับการซื้อขายสินค้ามาตรฐาน (Standard) ซึ่งเป็นเครื่องมือวัดลักษณะหรือสภาพของสินค้าให้มีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่กำหนดไว้ อาจกำหนดเป็นน้ำหนักหรือการจัดคุณภาพ ส่วนการจัดแบ่งขนาด (Grading) หมายถึงการแบ่งสินค้านั้นออกเป็นขนาดที่แตกต่างกันหลายประเภท สินค้าที่แตกต่างกันตามประเภทจะมีมาตรฐานในตัวของตัวเอง เช่น ข้าว 100% ข้าว 20% แยกตามชนิดของสินค้า แต่ข้าวทั้งสองอย่างจะมีมาตรฐานในตัวของมันเอง เป็นต้น

ความสำคัญของการกำหนดมาตรฐานสินค้า

การกำหนดมาตรฐานสินค้าอาจคิดเป็นลักษณะการชั่ง ตวง วัด มาตรฐานสินค้าโดยตรงพิจารณาจากน้ำหนัก เช่น หาบ ปอนด์ กิโลกรัม เป็นต้น จากการตวงได้แก่ ลิตร ถึง แกลลอน เป็นต้น หรือโดยการวัด ได้แก่ หลา เมตร วา เป็นต้น การกำหนดมาตรฐานดังกล่าวนี้ได้นิยมใช้กันมาเป็นเวลานานและแตกต่างกันตามแต่ละท้องถิ่น และมาตรฐานบางชนิดก็อาศัยระเบียบของทางราชการกำหนด เนื่องจากผู้ใช้มากและกระจายกันออกไปในท้องถิ่นต่าง ๆ ทำให้เกิดมีการใช้มาตรฐานผิดพลาดมีทั้งเจตนาและไม่เจตนาที่จะทำให้เกิดการผิดพลาดดังกล่าวขึ้น จนเกิดมีข้อโต้แย้งระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายกันอยู่เสมอ

ปัญหาเรื่องการใช้มาตรฐานเกี่ยวกับการซื้อขายสินค้าเกษตร อาจเกิดขึ้นเสมอ เช่น การใช้การชั่ง ตวง วัด ในลักษณะที่ไม่ตรงกับความจริง ซื้อเนื้อหมู 1 กก. ผู้ขายอาจชั่งให้ไม่ถึงน้ำหนักที่ตกลงซื้อขายแต่ราคาคิดเท่ากับน้ำหนักพอดี ทั้งนี้เพราะตาชั่งนั้นแก่เกินไป หรือผู้ขายใช้วิธีเอียงตาชั่งให้ผู้ซื้อเห็นขีดตาชั่งเอียง ทำให้ไม่รู้ว่าน้ำหนักไม่ครบตามตกลงที่ซื้อ เป็นต้น ซึ่งทำให้ผู้ซื้อเสียเปรียบและสามารถเรียกร้องความเสียหายได้ อีกประการหนึ่งคือ การใช้มาตรฐานในการซื้อขายแตกต่างกัน เช่น ซื้อข้าวมาเป็นเกวียนและขายเป็นตัน มาตรฐานที่เปลี่ยนแปลงเพื่อเป็นน้ำหนักดังกล่าวอาจทำให้เกิดผลดีและผลเสียแก่ผู้ซื้อขายได้ ปัญหาอย่างหนึ่งคือ มาตรฐานที่ทางราชการกำหนดให้ระบุปริมาณของสินค้าที่บรรจุอาจเป็น น้ำหนัก ปริมาณเป็นลิตร เช่น น้ำปลา ขวดบรรจุ 1 ลิตร ผลไม้กระป๋องคิดเป็นกรัม เป็นต้น ถ้าไม่มีการตรวจสอบอย่าง

ถั่วแล้วอาจมีปัญหาว่าสินค้าดังกล่าวบรรจุไม่ครบตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ เช่น ชาวบ้านมักเอาขวดแม็องหรือขวดน้ำปลาไปซื้อน้ำมันก๊าดมาจุดตะเกียงเพื่อใช้เป็นแสงสว่างในเวลาค่ำคืน ชาวบ้านซื้อน้ำมันก๊าดหนึ่งลิตรจะมีปริมาณมากกว่าขวดแม็องหรือขวดน้ำปลา ถ้าผู้ขายดวงให้เพียงเท่าขวดแม็องเท่านั้น และคิดเงินหนึ่งลิตรแสดงว่าผู้ขายโกงมาตรฐานการดวงวัดน้ำมันก๊าดเป็นต้น ถ้าผู้ซื้อไม่ทักท้วงผู้ขายก็คงปฏิบัติผิดมาตรฐานดังกล่าวต่อไป

ส่งทางด้านคุณภาพของสินค้า ก็มีปัญหามากอย่างเดียวกับมาตรฐาน ชั่ง ตวง วัด ทั้งนี้เพราะว่าผู้ซื้อต้องการซื้อสินค้าดีมีคุณภาพตามต้องการ แต่ลักษณะสินค้าเกษตรกรรมบางครั้งเป็นการยากที่จะแยกสินค้าที่มีคุณภาพเหมือนกันทุกประการไว้ในกลุ่มเดียวกันเพราะว่าทันทำได้ยากสินค้าส่วนมากจึงถูกจัดให้อยู่ในกลุ่มของขนาดที่คล้ายคลึงกันมากที่สุด แต่จัดออกเป็นหลายขนาดหรือกลุ่มสินค้า ตั้งแต่สินค้าออกจากแหล่งผลิตไปสู่ผู้บริโภค เพื่อเป็นประโยชน์และสะดวกแก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง แต่ก็ยังมีปัญหาเกี่ยวกับสินค้าดีหรือเลวหรือคุณภาพต่ำในบางตลาดยอมรับ และบางแห่งก็ไม่ยอมรับสินค้าดังกล่าว ทำอย่างไรจึงจะสามารถใช้ปฏิบัติได้เหมือนกันทุกตลาด มาตรฐานดังกล่าวคนกลางหรือผู้ผลิตหรือหน่วยงานของทางราชการควรเป็นผู้กำหนด

การจัดแบ่งขนาดของสินค้าออกเป็นพวก ๆ ตามคุณภาพของสินค้าย่อมมีประโยชน์อย่างมาก อย่างน้อยก็ทำให้การซื้อขายดำเนินไปได้โดยสะดวกยิ่งขึ้น และอาจพิจารณาข้อดีได้ ดังนี้

1. ทำให้ผู้ซื้อขายเข้าใจข่าวสารทางการตลาดซึ่งเขากำหนดเกี่ยวกับราคาสินค้าและขนาดคุณภาพของสินค้าทำให้ผู้อ่านหรือฟังเข้าใจเกี่ยวกับข่าวสารเหล่านั้นง่ายและใช้เป็นข้อมูลเพื่อการตัดสินใจได้อย่างถูกต้องอีกด้วย

2. ทำให้สามารถซื้อขายโดยอาศัยตัวอย่างสินค้าหรือคำอธิบายประกอบได้ แทนที่จะต้องตรวจสอบสินค้าทั้งหมดก่อนที่จะทำการตัดสินใจซื้อขาย แต่พิจารณาจากตัวอย่างสินค้าและตกลงกันได้เลย เช่น ข้าว 100% ผู้ซื้อขายยอมเข้าใจว่ามีคุณภาพอย่างไร การตกลงราคาส่งมอบสินค้าทำได้ง่าย

3. การเคลื่อนย้ายสินค้า การรับฝากสินค้า และการแปรรูปทำได้สะดวกเพราะมีฉะนั้นแล้วสินค้าจะต้องแยกตามเจ้าของ ตามท้องที่ ย่อมจะไม่สะดวกที่จะทำการขนส่งหรือเก็บรักษา แต่ถ้าสินค้ามาตรฐานอย่างเดียวกันก็รวมเข้าด้วยกันได้เพียงแต่กำหนดว่าของใครมีปริมาณเท่าใดก็ใช้ได้

4. การที่สินค้ามีมาตรฐานเดียวกัน ย่อมเป็นการสะดวกแก่ผู้ครอบครองสินค้าที่จะนำสินค้าไปทำการกู้ยืมเงิน เงินที่ใช้สินค้าเป็นประกัน หรือการประกันภัย หรือการซื้อขายล่วงหน้าได้สะดวกขึ้น

5. การจัดทำมาตรฐานสินค้าทำให้สินค้าถูกจัดออกเป็นลักษณะขนาด คุณภาพดี และเลวแตกต่างกัน สินค้าคุณภาพดีอาจส่งไปได้ในระยะทางไกล ซึ่งจะไม่ทำให้สินค้านั้นเน่าเปื่อยเสียหายง่าย ส่วนสินค้าคุณภาพต่ำอาจขายให้แหล่งตลาดใกล้เคียง

6. เป็นการเพิ่มความสะดวกแก่ผู้ซื้อในการเลือกหาซื้อสินค้าที่มีคุณภาพ ถ้าเขามีความแน่ใจว่าสินค้ามีคุณภาพดีอาจซื้อเพิ่มขึ้น และสินค้ามีคุณภาพยังช่วยให้มีการแข่งขันกันระหว่างผู้ผลิตหรือผู้ขายได้อย่างดี ถ้าคุณภาพเหมือนกันก็อาจแข่งขันกันในราคาเดียวกันได้

ลักษณะของมาตรฐานที่ดี

เนื่องจากลักษณะของการตลาดสินค้าเกษตรกรรมจะเป็นตลาดที่ได้มาจากผู้บริโภค หมายความว่า ทั้งผู้ผลิตและผู้ขายจะต้องพิจารณาลักษณะความต้องการสินค้าของผู้บริโภคเป็นหลักสำคัญ และทำการผลิตหรือจัดหาสินค้ามาสนองความต้องการให้แก่ผู้บริโภคดังกล่าว ดังนั้น ลักษณะการจัดมาตรฐานสินค้าจึงควรพิจารณาทางด้านความต้องการของผู้บริโภค หรือผู้ใช้สินค้าเป็นสาระสำคัญว่าแนวโน้มหรือรูปแบบลักษณะความต้องการของลูกค้าสนใจ ชอบอย่างไร เพื่อเป็นแนวทางด้านกำหนดมาตรฐานให้ตรงกับความต้องการของลูกค้าเพื่อให้เกิดการซื้อขายง่ายมากขึ้น ผู้บริโภค อายุ อาชีพ รายได้ แตกต่างกัน การตัดสินใจเลือกหาซื้อสินค้าอาจมีลักษณะต่างกัน สินค้าจึงควรมีมาตรฐานหลายอย่างให้ผู้บริโภคมีโอกาสได้เลือกตามความพอใจ

หลักเกณฑ์กำหนดมาตรฐานสินค้าอาจมีหลายอย่าง ตามลักษณะสินค้าแต่ละประเภท แต่โดยทั่วไปมาตรฐานสินค้าอาจกำหนดได้ดังนี้

1. กำหนดจากหลักเกณฑ์ที่ผู้บริโภคคาดว่าจะเป็นหรือที่ผู้บริโภคนำมาคิดค้นขึ้นซึ่งเป็นที่เห็นได้ง่าย และคนทั่วไปเข้าใจกัน เช่น น้ำมันพืชกับน้ำมันหมู เนื้อสะโพกกับเนื้อสัน ผู้บริโภคเข้าใจง่ายและมีการใช้กันอยู่ทั่วไป

2. มาตรฐานสินค้าควรจะสามารถบ่งหรือแยกออกจากกันได้ถูกต้อง และสามารถใช้ได้ในกรณีสินค้านั้น ๆ โดยทั่วไป

3. หลักเกณฑ์ที่จะพิจารณามาตรฐานสินค้าควรจะเป็นหลักเกณฑ์ที่จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่เกี่ยวข้องกับทั้งด้านผู้ผลิต คนกลาง อุตสาหกรรมแปรรูป และผู้บริโภค และหลักเกณฑ์อันนี้ควรจะใช้ได้ในตลาดทุกระดับตั้งแต่ระดับเกษตรกรตลอดจนคนกลางทุกประเภท

4. หลักเกณฑ์ที่ใช้ในการกำหนดมาตรฐานสินค้า เมื่อกำหนดขึ้นมาแล้วควรจะใช้ได้กับสินค้าชนิดนั้น ๆ ได้เป็นส่วนมาก อาจจะมีบ้างเล็กน้อยที่มาตรฐานที่วางไว้ใช้ไม่ได้ จริงอยู่ในการกำหนดเราควรพิจารณาถึงผู้บริโภค แต่ควรอาศัยหลักจากทางด้านการผลิตด้วย การที่กำหนดคุณภาพไว้สูงแต่สินค้าที่จะมีคุณภาพดังกล่าวมีอยู่น้อย หรือบางปีก็ไม่มีสินค้าเลย ก็ยอมไม่ได้ประโยชน์เท่าที่ควร

5. ค่าใช้จ่ายในการแบ่ง หรือคัดเลือกเพื่อให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดไว้จะต้องไม่สูงจนเกินไป สินค้าบางชนิดอาจจะแบ่งเป็นคุณภาพชั้นพิเศษ แต่กว่าจะคัดเลือกเข้าตามหลักเกณฑ์อันนี้ก็ต่อเสียค่าใช้จ่ายสูงเกินไปก็ไม่คุ้ม

ที่กล่าวมาทั้งหมด มิได้หมายความว่า จะต้องทำให้เหมือนอย่างที่กล่าวแล้วทุกประการ ถ้าหากมาตรฐานนั้นเป็นที่ยอมรับของคนส่วนมากก็จัดได้ว่าเป็นมาตรฐานที่ดีพอสมควร

มาตรฐานสินค้าในประเทศไทย

ประเทศไทยมีมาตรฐานสินค้าที่ใช้ได้ทุกอย่างตั้งแต่การ ชั่ง ตวง วัด ตลอดจนคุณภาพสินค้าและหน่วยเหล่านี้จะใช้แตกต่างกันบ้างตามลักษณะของพื้นที่หรือประเพณีนิยมของภาคหรือจังหวัดนั้น ๆ บางตลาดอาจใช้น้ำหนัก และบางตลาดใช้ตวง เป็นต้น การใช้มาตรฐานที่แตกต่างกันดังกล่าวอาจก่อให้เกิดผลเสียแก่ผู้ซื้อและผู้ขายได้ เช่น ในการซื้อขายข้าว เวลาซื้อจะซื้อโดยการตวง ซึ่งหนึ่งเกวียนคิดเท่ากับ 100 ถัง แต่เวลาขายนั้นจะขายโดยการชั่ง ซึ่งหนึ่งเกวียนเท่ากับ 1,000 กิโลกรัม แต่ในทางปฏิบัติข้าวหนึ่งเกวียนจะหนักถึง 1,010 กิโลกรัมหรือมากกว่า ดังนั้น ถ้าชั่งตวงตรงไปตรงมาพ่อค้าจะได้ข้าวเกินเกวียนละ 10 กิโลกรัมหรือมากกว่า

ในทางปฏิบัติจะพบว่า นอกจากจะใช้เครื่องตวงวัด ที่แตกต่างกันในแต่ละระดับของตลาดแล้ว ขนาดของเครื่องชั่ง ตวง ยังมีขนาดไม่ได้มาตรฐานที่กำหนดไว้ ย่อมเปิดโอกาสให้พ่อค้าเอาเปรียบได้อย่างมาก

ส่วนการจัดขนาดของสินค้าเป็นพวกนั้นในตลาดท้องถิ่นมีการให้ความสำคัญน้อยมาก ส่วนมากจะขายรวมคละกันไป แต่ก็มึน้อยรายที่พยายามแบ่งสินค้าออกเป็นขนาดเล็ก ใหญ่ กลาง หรือคุณภาพชั้นดี ปานกลาง ต่ำและกำหนดราคาเพื่อการซื้อขายตามคุณภาพนั้น

สินค้าบางชนิดอาจใช้หลักเกณฑ์อย่างอื่นประกอบเช่น สิ่งเจือปนก็ดี ความแห้ง ความชื้นก็ดี ในทางปฏิบัติพ่อค้าจะเป็นผู้พิจารณาโดยอาศัยความชำนาญ เช่น การซื้อข้าวโพด พ่อค้าอาจตรวจดูโดยใช้มือจับ คุณภาพข้าวเปลือกตรวจดูโดยการบด ตรวจความแห้งของปอ โดยใช้มือล้วงเข้าไปในมัดปอ เป็นต้น

สำหรับพวกเนื้อสัตว์ มาตรฐานที่ใช้ก็รู้สึกว่าจะเป็นไปตามธรรมเนียมปฏิบัติ และผู้บริโภคก็ยอมรับพอสมควร เช่น เนื้อหมู แบ่งเป็น เนื้อแดง สามชั้น มันแข็ง มันเปลว ส่วนเนื้อวัวแบ่งเป็นเนื้อธรรมดา เนื้อสันใน สันนอก พ้นท้อง เป็นต้น นี่เป็นลักษณะมาตรฐานที่จำหน่ายภายในประเทศเท่านั้น ถ้าส่งไปขายต่างประเทศมาตรฐานดังกล่าวนี้อาจต้องมีการปรับปรุงเพิ่มลดใหม่ อีกเพื่อให้เข้ากับมาตรฐานสากล

ปัญหาในการกำหนดมาตรฐานสินค้า

ในทางปฏิบัติ การกำหนดมาตรฐานสินค้ายังมีปัญหาอีกมาก ทั้งในเรื่องหลักเกณฑ์และวิธีการและเครื่องมือที่ใช้กำหนด ซึ่งจะต้องหาทางแก้ไขกันไป ปัญหาต่าง ๆ พอสรุปได้ดังนี้

1. ขาดความสัมพันธ์ระหว่างราคาสินค้าและคุณภาพสินค้าทั้งนี้เพราะว่าของที่มียาแพงมิใช่ของดีเสมอไป ผู้บริโภคไปซื้อสินค้าอย่างเดียวกัน คุณภาพต่างกันแต่ซื้อมาราคาเดียวกันเป็นไปได้

2. การใช้ขนาด น้ำหนัก เป็นมาตรฐานอาจใช้ผู้บริโภคเป็นเกณฑ์มาตรฐานได้ แต่ถ้าผู้บริโภคซื้อโดยการพิจารณา รส กลิ่น สี ความเหนียว ความเปื่อย ก็จะเป็นการยากที่จะกำหนดมาตรฐานให้ตรงกับความต้องการของผู้บริโภคดังกล่าว เพราะผู้บริโภคมองใจต่างกัน

3. การจัดหรือการกำหนดคุณภาพแต่ละชนิด การกำหนดโดยการชั่งหรือโดยการวัดว่าสั้นยาวแคไหน พอจะทำได้ง่าย แต่เครื่องมือใช้วัดกลิ่น รสชาติ วัดสี ทำให้ยากต้องอาศัยความชำนาญ หลักเกณฑ์ดังกล่าวไม่สามารถใช้ได้ทั่วไปให้เหมือนกันหมด

4. ควรจะจัดแบ่งสินค้าออกเป็นกี่ชนิดจึงจะทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้ประโยชน์มากอย่างเต็มที่ ถ้าแบ่งมากเกินไปก็ยากแก่การปฏิบัติทั้งในการแบ่งและการตรวจสอบ เช่น สินค้าแบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ ดีและเลว ถ้าสินค้าอยู่ในกลุ่มของเลวมากผู้ผลิตจะได้รับประโยชน์น้อย เพราะสินค้าเกือบทั้งหมดอยู่ในกลุ่มเลว แต่ถ้าแบ่งออกเป็นหลายกลุ่ม ดีเลิศ ดี ปานกลาง อย่างรอง อาจมีปัญหาในทางปฏิบัติเพราะว่าสินค้าแต่ละชนิดมีลักษณะใกล้เคียงกันมาก

มาตรฐานสินค้าที่ส่งออก

การกำหนดมาตรฐานสินค้าเพื่อจำหน่ายภายในประเทศอาจไม่มีปัญหาเพราะเกิดจากการเคยชินและใช้ปฏิบัติกันมาจนกลายเป็นประเพณี ส่วนสินค้าที่ส่งไปขายต่างประเทศนั้นจะต้องทำให้สินค้านั้นมีมาตรฐานสากลหรือมาตรฐานตามข้อกำหนดของตลาดต่างประเทศที่กิจการจะส่งสินค้าเข้าไปจำหน่าย บางครั้งอาจต้องกำหนดให้มีมาตรฐานแตกต่างกันในแต่ละตลาด และในกรณีนำสินค้าเข้าจากต่างประเทศ ก็จะต้องเลือกสินค้าให้อยู่ในมาตรฐานที่กำหนดทั้งของผู้ซื้อเองและข้อบังคับของรัฐบาล

หน่วยงานของรัฐบาลจะเป็นผู้กำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตรกรรมที่จะส่งไปขายในตลาดต่างประเทศ เช่น ปอ ข้าวโพด ละหุ่ง มันสำปะหลัง เกลือ ปุยนุ่น ข้าวฟ่าง เครื่องเงิน ผ้าไหม ฯลฯ

เช่น มาตรฐานปอฟอก กระทรวงพาณิชย์ได้กำหนดออกเป็น 3 พวกคือ ปอพวกยาว ปอฟอกคัด และปอฟอกยุง สำหรับปอฟอกยาวได้แบ่งออกเป็น 5 ชนิด คือ ชั้นเลิศ ชั้นหนึ่ง ชั้นรอง ชั้นสาม ชั้นสี่ ส่วนใหญ่กำหนดความยาว สี ความนุ่ม และวัตถุเจือปน เช่น ปอฟอกยาวชั้นหนึ่งต้องมีความยาวไม่ต่ำกว่า 1.50 เมตร ฟอกสะอาด มีสีขาวและความนุ่มมาก ไม่มีจุดแข็ง โคนแข็ง ปลายแข็งเลย หากมีวัตถุอื่นเจือปนต้องไม่เกินน้ำหนัก 1.0% ของน้ำหนัก

สำหรับมาตรฐานข้าวโพด ได้แบ่งข้าวโพดออกเป็น 2 ชนิดคือ ข้าวโพดชั้นหนึ่งและชั้นสอง ซึ่งระบุว่าต้องเป็นเมล็ดที่มีส่วนที่ต่างกัน ตรงส่วนประกอบของเมล็ดสีอื่น เม็ดเสียวัตถุอื่น ๆ และยังระบุความชื้น สังเกตได้ว่าสินค้าที่มีการส่งออกจะมีปัญหาเรื่องมาตรฐานเข้ามาเกี่ยวข้องอย่างมาก ทั้งนี้ เพื่อให้ตลาดต่างประเทศยอมรับสินค้าไทย ส่วนการซื้อขายภายในประเทศนั้น มักถือหลักตามประเพณีนิยมในการซื้อขายสินค้าในท้องถิ่นต่าง ๆ และตามความพอใจของผู้บริโภคและผู้ซื้อสินค้าอีกด้วย

คำถามท้ายบท

1. มาตรฐานสินค้าเกษตรกรรม หมายความว่าอย่างไร สินค้าเกษตรกรรมทุกชนิดจำเป็นต้องกำหนดมาตรฐานหรือไม่ เพราะอะไร
 2. การกำหนดมาตรฐานสินค้า กับการจัดขนาดสินค้าให้เป็นพวก มีความสัมพันธ์กันอย่างไรแตกต่างกันหรือไม่
 3. การกำหนดมาตรฐานมีความสำคัญอย่างไร อธิบาย
 4. การกำหนดมาตรฐานที่ดีมีข้อควรพิจารณาอย่างไรบ้าง
 5. ประเทศไทยมีการกำหนดมาตรฐานสินค้าพืชเศรษฐกิจหรือไม่ อย่างไรบ้าง
 6. ปัญหาการกำหนดมาตรฐาน มีอย่างไรบ้าง
 7. เหตุใดสินค้าที่ส่งออกไปขายในตลาดต่างประเทศจำเป็นต้องมีมาตรฐานมากกว่าสินค้าที่ขายภายในประเทศ
-